

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASA EDITATA DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXA ROMANA DE ALBA IULIA SI SIBIU

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Un cm² 60 bani pentru odată; dacă se publică pe mai multe ori se dă rabat corespunzător. Insertiunile se adresează ADMINISTRĂȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, strada 1 Mai nr. 35.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

Se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. — Scrisorile nefrancate se refuză.

ABONAMENTUL:

Pe un an: 24 lei
Pe 6 luni: 12 lei
Pe 3 luni: 6 lei

Biserica din Moldova în secolul XVI și la începutul secolului XVII

Mitropolia Moldovei, cu cele două episcopii sufragane, a Romanului și Rădăuților, și-a continuat mai departe existența în acest secol plin de frământări și lupte neconținute pentru domnie. Dintre domnii mai de seamă din acest timp, pomenim pe Bogdan cel Orb (1504—17), fiul său Ștefăniță (1517—27), Petru Rareș (1527—38 și 1541—46), Alexandru Lăpușneanu (1552—61 și 1563—68), Petru Șchiopol (1574—79 și 1582—91), Ieremia Movilă (1595—1606) și Mihai Viteazul (1600).

Pe scaunul mitropolitan de la Suceava au stat mai mulți vlădici de seamă, din care vom pomeni și noi câțiva. În mai 1508 a fost ales mitropolit Teoctist II. Acesta fusese 17 ani egumen la mănăstirea Neamț, iar din anul 1500 era episcop al Romanului. El este cel care a uns domni pe Ștefăniță Vodă și pe Petru Rareș. A păstorit până la moartea sa, în 15 februarie 1528, fiind înmormântat în pridvorul bisericii mari de la Neamț, după ce îmbrăcaseră schima cea mare sub numele de Teodor.

Schimbările dese de domnie au adus și multe schimbări de mitropoliți. Un mitropolit cu numele Teofan, fost episcop de Rădăuți, este amintit în scaunul mitropolitan în patru rânduri: 1535—41, 1562, 1564—72 și 1578—87. Nicolae Iorga crede că e vorba de doi mitropoliți cu acest nume, alți istorici scotese că e unul singur, care ar fi murit la mănăstirea Dohiaru din Muntele Athos, în 1598, având ca la 100 de ani.

În 1541, la venirea lui Petru Rareș în scaun, el l-a înlocuit pe Teofan cu vărul său Grigorie Roșca, călugăr la Voroneț și fost stareț la Probota (Probota), timp de 23 de ani. Mitropolitul Grigorie a condus Biserica Moldovei în trei rânduri: 1541—50, 1558—62 și 1564. În timp ce era egumen la Probota, la stăruința lui, Petru Rareș a rezidit această mănăstire, care a devenit grozniță familiei sale. Ca mitropolit, a adăugat un pridvor la biserica mănăstirii Voroneț, pe care a zugrăvit-o pe dinafară în 1547. Picturile de la Voroneț fac din această biserică una din cele mai interesante sub raport artistic din întreaga Ortodoxie. Chipul său în odăjdii, dar cu camilafcă, e zugrăvit în stînga ușii de intrare, alături de Daniil Sihastrul. Contribuția sa la întregirea și zugrăvirea Voronețului fac din el al doilea ctitor, după Ștefan cel Mare.

În 1564 mitropolitul Grigorie a fost nevoit să se retragă din scaun, așezându-se la Probota, unde a mai trăit până la 5 februarie 1570.

Către sfîrșitul secolului al XVI-lea, amintim pe mitropolitul Gheorghe Movilă (1587—91 și 1595—1606). Era fiul marelui logofăt Ioan Movilă și fratele viitorilor domni Ieremia și Simion Movilă. Se pare că și-a făcut studiile în Polonia, călugărindu-se la Probota. Din 1579 până la 1586 a fost episcop la Rădăuți. El a zidit la Sucevița o biserică mică din piatră, iar ca episcop, cu ajutorul familiei sale, biserica propriu-zisă a mănăstirii.

În cursul celei de a doua arhipăstoriri s-a înființat o nouă episcopie în Moldova și anume a Hușilor (cu primul episcop Ioan), care cuprindea ținutul Fălciului și cel din stînga Prutului. Domnitorul Ieremia Movilă a cerut acum lui Meletie Pigas, locțiitorul de patriarh ecumenic, să admită ridicarea Mitropoliei Moldovei la rangul de Patriarhie, plan care nu s-a putut înlăptui.

În mai 1600, când Mihai Viteazul a ocupat Moldova, mitropolitul Gheorghe Movilă și cei trei sufragani ai săi s-au refugiat în Polonia. Marele

domnitor a trimis pe un protopop cu numele Teodor să-i cheme în țară, dar au refuzat. A convocat un sinod la Iași, la 2 iunie 1600, care a hotărît să scoată din scaun pe episcopii fugiți și să facă alegeri noi. Ca locțiitor de mitropolit a fost rînduit Dionisie Ralli, mitropolitul Tîrnovei și exarhul Bulgariei, om de încredere al lui Mihai Viteazul. Dar în toamna aceluiași an, Mihai pierdea Moldova. Ieremia Movilă și-a recapat tronul reșezînd și pe fratele său Gheorghe în scaunul mitropolitan.

În prima jumătate a secolului al XVII-lea cel mai de seamă mitropolit al Moldovei a fost Anastasie Crimca. Era fiul negustorului Ioan Crimca (Crimcoviți) din Suceava și al soției sale Cristina (călugărită mai tîrziu), avînd din botez numele Ilie. În tinerețe fusese ostaș. Pentru vitejiile sale în luptele cu cazacii, domnitorul Petru Șchiopol i-a dăruit satul Dragomirești, la 12 km nord-est de Suceava. Hotărîndu-se să intre în călugărie, se spune că și-a ucis calul la intrarea în mănăstire. S-a călugărit la Putna, apoi se pare că a ajuns egumen la Galata. În timpul domniei lui Mihai Viteazul, la 19 iunie 1600, Anastasie a fost ales episcop la Rădăuți. A păstorit abia vreo cîteva luni, căci la reîntoarcerea Moveleștilor în țară, a fost îndepărtat din scaun.

În anul 1602, a ridicat la Dragomirna, lângă Suceava, cu ajutorul fraților Stroici, doi boieri de vază ai țării, o biserică mică, numită mai tîrziu a schitului.

Abia în 1606 a fost ales episcop la Roman. Aici a păstorit pînă la 1608, cînd a fost ales mitropolit al Moldovei. În această perioadă a vieții sale, cu ajutorul acelorași boieri Stroici, a început zidirea bisericii mari a mănăstirii din Dragomirna, una dintre cele mai importante monumente ale Moldovei. Zidurile ei înconjurătoare au fost ridicate mai tîrziu, în 1627, de Miron Vodă Barnovski. Probabil din pricină că luase atitudine împotriva închinărilor de mănăstiri la Locurile Sfinte, mitropolitul Anastasie a fost nevoit să se retragă din scaun, în 1617. S-a așezat la ctitoria sa de la Dragomirna, unde a stat pînă în 1619, cînd a fost pus din nou în scaunul mitropolitan. Și-a continuat acum liniștit activitatea sub cinci domnitori, pînă la moartea sa, în 1629. A fost înmormîntat în biserica veche a mănăstirii Dragomirna.

Din activitatea îndelungată a mitropolitului Anastasie Crimca putem reține și alte aspecte. Astfel, el s-a gîndit să aline suferințele celor mulți și săraci, înființînd în 1602 o bolniță la ctitoria sa de la Dragomirna, iar ca mitropolit a înființat prima dată în țara noastră un spital într-un oraș, la Suceava. Spitalul s-a înființat în 1619, avînd rostul, după cum preciza hrisovul domnesc: „ca să fie pentru cei săraci și neputincioși și schiopi și orbi și alții cari vor să se odihnească tot acia, acolo, într-acei spital“.

Se întreține din venitele mănăstirii Dragomirna și desigur din danurile mitropolitului și poate ale unor credincioși. Nu se știe cît a funcționat. Desigur, după moartea întemeietorului, a fost lăsat în părăsire, sau poate desființat, căci nu mai avem nici o știre despre el.

Mitropolitul Anastasie Crimca ocupă un loc deosebit și în istoria culturii românești. El a fost unul din cei mai însemnați miniaturisti, creînd în Dragomirna un centru artistic de acest gen, o școală cu renume, care a influențat dezvoltarea preocupărilor artistice din celelalte mănăstiri moldove-

(Continuare în pag. 2)

Biserică și biserici

În limba noastră cuvîntul „biserică“ are două înțelesuri, acela de Instituție sau *totalitate a credincioșilor* și cel de *clădire*. Ca să arătăm deosebirea de înțeles, obișnuim să scriem pentru totalitate Biserica cu *B* și pentru clădire cu *b* (literă mică). În rîndurile care urmează ne oprim puțin asupra acestor două înțelesuri.

Cuvîntul Biserica în înțeles dogmatic apare în Noul Testament. Mîntuitorul îl folosește de mai multe ori. Fariseilor și cărturarilor legii lui Moisi, le zice: „*Voi dărîmați biserica și eu în trei zile o voi ridica*“. Iar cînd Sf. Apostol Petru răspunde la întrebarea Domnului „dar voi cine ziceți că sînt?“. — „*Tu ești Hristos Fiul lui Dumnezeu cel viu*“. Mîntuitorul adaugă: „*Carne și sînge (adică: om) nu ți-a descoperit ție aceasta și ce ai spus e atît de adevărat, pe cît de adevărat e că tu ești Petru, și pe această mărturisire că sînt Fiul lui Dumnezeu, pe această piatră de temelie voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor birui pe ea (Matei 16, 18). El a folosit și multe asemănări și pilde despre această instituție. Ea este asemănată astfel cu *sămînța de muștar* care crește în copac mare și dă adăpost, cu *aluatul* ascuns în trei măsuri de făină care dospește toată frămîntătura, cu o *comoară* mare ascunsă în țarină, pentru care vinzi tot ca să o dobîndești, cu un *mărgăritar* de mare preț pe care te silești să-l cumperi, cu un *năvod* aruncat în mare, care prinde tot felul de pești etc. Și Sfinții Apostoli folosesc cuvîntul în scrierile lor. „*Voi sînteți Biserica lui Dumnezeu*“ (1 Cor. 3, 16). E limpede, că prin Biserica (cu literă mare) nu se înțelege zidirea. Sfîntul Apostol Pavel ca să ne facă să înțelegem mai ușor ce e Biserica face o comparație, o asemănare cu trupul omenesc: Hristos e capul, iar noi toți împreună sîntem trupul Lui și fiecare în parte un membru, un mădular care se mișcă, lucrează cum îi dictează capul (Efeseni 4, 15—16). Prin urmare degetul nu poate lua locul capului și să poruncească el trupului întreg și tot așa nici ochiul, nici limba, nici stomacul, nici oarecare altă parte a trupului și nici chiar trupul întreg fără cap. Dacă vrem o definiție dogmatică mai restrînsă, o putem formula astfel: „Biserica lui Hristos este *totalitatea* celor ce cred, mărturisesc și practică învățătura de credință moștenită de la Domnul și propovăduită neschimbată de Sf. Apostol, de Sfinții Mucenici și de Sfinții Părinți“.*

Fiînd Iisus Hristos Capul Bisericii, adică al trupului Lui mistic, cum i se mai zice, iar noi numai membre, datori sîntem să ascultăm de Iisus Hristos-Domnul nostru și de trupul Lui, să ne supunem rînduierilor lor fără abatere. Să nu uităm apoi, că Iisus Hristos n-a întemeiat decît o *singură* Biserică; că ea e *sfîntă*, fiind sfînt întemeietorul ei și sfînt scopul ei și sfînt mijloacele care ne duc spre el; că este și *sobornicească*, adică întemeiată pentru toți oamenii din toate timpurile și locurile *fără nici o deosebire* de limbă, de culoarea pielii sau de starea lor socială și culturală, — dar și pentru aceea că după Capul ei, după Hristos, conducerea o are soborul, adunarea episcopilor, care lucrează prin sinode; mai este apoi și *apostolească*, avîndu-și începutul în propovăduirea Sfinților Apostoli și stînd pe temelia învățăturii și practicii lor.

În unele traduceri ale Sfintei Scripturi, cuvîntul Biserica e redat greșit: „adunare“, dar e ușor de înțeles că adunare nu e tot una cu Biserica — totalitate.

*

Biserica-clădire nu e limitată la una singură; se pot ridica oricîte și oriunde este nevoie. În ea

(Continuare în pag. 4)

Biserica din Moldova în secolul XVI și la începutul secolului XVII

(Urmare din pag. 1)

nești. Dintre manuscrisele lui, cunoscute pînă azi, amintim un Tetraevanghel, scris pe pergament, în limba slavă, cu numeroase ilustrații, dăruit mănăstirii sale la 1 septembrie 1609. Amintim apoi un Apostol, azi la Viena, scris pe pergament fin, terminat în 1610. Pe acest Apostol e scris și un fel de testament al mitropolitului prin care se spunea că „nu cumva să cuteze cineva dintre domni, ctitori sau boieri din neamul nostru, a închina mănăstirea noastră Sfîntului Munte sau Ierusalimului”, aruncînd blestemul asupra celui ce nu i-ar respecta dorința. Manuscrisul are numeroase miniaturi, toate lucrate de mitropolit. S-a desenat și pe sine însuși, în veșminte arhieriești, închinîndu-se în fața mănăstirii.

Tot în 1610 a terminat de scris pentru mănăstirea sa un Liturghier, apoi un alt Liturghier era terminat și dăruit mănăstirii în 1616.

La 1 iulie 1614 termina de scris și dăruia Dragomirnei un Tetraevanghel, în care se afla pictat domnitorul Ștefan Tomșa, în genunchi, ținînd în mînă o carte de rugăciuni și Anastasie Crimca, îmbrăcat în odăjdii arhieriești, ținînd într-o mînă crucea, iar în cealaltă o carte. La 6 iunie 1616 a terminat o Psaltire, scrisă tot în slavonește, pe hîrtie, cu textul împodobit cu numeroase miniaturi. Manuscrisele sale reprezintă adevărate opere de artă în acest gen, remarcîndu-se prin imagineație, inspirație, artă delicată, armonie de culori, ceea ce arată că autorul lor era dotat cu mult simț artistic.

Dar activitatea artistică din mănăstirea Dragomirna a influențat și preocupările de acest gen din alte mănăstiri. Așa avem un număr de manuscrise de la ucenicii lui Anastasie Crimca, atît de la cei din Dragomirna, cît și de la cei din alte mănăstiri.

Dar calitățile de mare artist ale lui Anastasie Crimca se observă din plin și în construcția mănăstirii Dragomirna, zidită după indicațiile sale. Dragomirna impresionează — și se deosebește de celelalte monumente din țara noastră — atît prin înălțimea sa neobișnuită (32 m), cît și prin împodobirea turlei, în întregime, cu ornamente săpate în piatră. Arhitectul a trebuit să execute toate indicațiile date de cîtor, astfel că datorită colaborării dintre acesta și artistul-cărturar, arhitectura bisericăscă din țara noastră s-a îmbogățit cu una din cele mai frumoase lucrări de artă.

Ctitoria sa de la Dragomirna, de care s-a îngrijit să nu fie închinată Locurilor Sfinte din Orient, spitalul din Suceava, manuscrisele sale frumos împodobite, ca și îndelungata activitate de episcop și mitropolit, fac din Anastasie Crimca una din figurile cele mai luminoase din trecutul Bisericii noastre.

Dintre episcopii Romanului din această perioadă trebuie să pomenim pe Macarie II Cronicarul (1531—1548 și 1550—58). Era ucenic al mitropolitului Teoctist II și fusese egumen la Neamț. Ca episcop, a îndemnat pe Petru Rareș să ridice catedrala episcopală din Roman, cu hramul Cuvioasa Paraschiva, existentă și azi, începută în 1542 și terminată de fiul său, în 1550. Macarie a avut frumoase preocupări cărturărești, căci el a continuat letopisețul moldovenesc scris la curtea lui Ștefan cel Mare, expunînd faptele petrecute de la 2 iulie 1504 pînă în 1551, la începutul domniei lui Ștefan Rareș. Cronică sa a fost continuată de călugării Eftimie și Azarie. Episcopul Macarie a murit la 1 ianuarie 1558, fiind înmormîntat la mănăstirea Rîșca, ctitoria sa.

Dintre episcopii de la Rădăuți cel mai de seamă a fost Isaia, care a păstorit cam între 1572—78. A fost omul de încredere al domnitorului Ioan Vodă cel Viteaz (1572—74), care l-a trimis în diferite solii diplomatice. Astfel, în 1574 a fost trimis la Moscova la țarul Rusiei Ivan cel Groznic. Era un caligraf și cărturar de seamă. A scris o cronică putneană prescurtată și a copiat un cronograf bizantin, o cronică sîrbească și una bulgărească. Spre sfîrșitul vieții s-a făcut schivnic la mănăstirea Agapia, unde a murit în 1592.

Arta. În secolul XVI s-au ridicat o seamă de lăcașuri de închinare, care există pînă azi. Astfel, Bogdan cel Orb a ctitorit biserica Sf. Gheorghe din Suceava, terminată de fiul său Ștefan, în 1522. Petru Rareș a ridicat mănăstirea Probota, catedrala episcopală din Roman, biserica mănăstirii Moldovița, biserica Sf. Dumitru din Suceava și Uspenia din Baia. Soția sa, doamna Elena, a ridicat două biserici în Botoșani (Sf. Gheorghe și Uspenia) și una în Suceava (a Învierii). Un

Evanghelia, veșnica primăvară

Există o mare legătură între primăvara naturii și Învierea Domnului. În amîndouă cazurile există manifestarea unei vieți care reînvie.

De aceea se poate vorbi pe drept cuvînt de un aspect mereu primăvăratec al Domnului nostru Iisus Hristos.

Se pare că Iisus a început apostolatul public către sfîrșitul lunii februarie și începutul lui martie.

Primele sufluri primăvăratice din Galileea coincideau cu acea primăvară a sufletelor, vestită și adusă de Mîntuitorul.

Există, parcă, o primăvară în pragul Evangheliei.

Primele cuvinte ale lui Iisus, primele Lui înțîniri și primele Lui apeluri, respiră o speranță primăvăratice și o proaspătă noutate.

Parabolele galileene ne vorbesc despre semănături, despre grîul care încolțește, despre lanuri care îngâlbenesc, despre arbori care cresc.

Simțim noi această atmosferă? Ne deschidem oare sufletele ca să pătrundă în ele aceste sufluri primăvăratice?

Primăvara și tinerețea sînt întrucîtva sinonime. Pentru creștin, mijlocul de a fi mereu tînăr împotriva anilor este de a rămîne unit cu Hristos. A te atașa de El, înseamnă să nu pierzi niciodată harul tinereții, parfumul primăverii.

Tinerețe, iată starea sufletească a primilor discipoli. Ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să ne maturizăm potrivit unei evoluții normale.

Evanghelia este principiul înnoitor tineresc pentru creștin potrivit spuselor Psalmistului: „Domnul este acela care înnoiește tinerețea ta”.

Cuvîntul Evangheliei înseamnă în grecește noutate sau vestea cea bună. A crede în Evanghelie sau a crede în vestea cea bună sînt expresii sinonime.

Vestea sau noutatea cea bună, noutatea primăverii, noutatea Evangheliei, toate acestea se țin laolaltă.

De la începutul misiunii Sale, Mîntuitorul a vrut să ne așeze într-o atmosferă de speranță, de bucurie. Evanghelia lui Iisus este noutatea sau vestea cea bună. Dar, înainte de a vedea dacă această noutate mi se pare bună, trebuie, eu creștin, să-mi pun o întrebare prealabilă:

Este, oare, Evanghelia o noutate pentru mine? Post-a ea vreodată? Iar dacă a fost odinioară, mai este încă?

sftenic al lui Rareș, logofătul Toader Bubuiog, a ridicat actuala biserică a mănăstirii Humor. Alexandru Lăpușeanu a ctitorit mănăstirea Slătina (1558—59), biserica mănăstirii Bistrița, mănăstirea Pîngărați, precum și o biserică ortodoxă în Liov, iar soția sa Ruxandra, fiica lui Petru Rareș, a ridicat biserica Precista Mare din Roman. Petru Șchiopul a ctitorit mănăstirea Galata din Iași, iar familia Movileștilor a început, în 1582, ridicarea mănăstirii Sucevița.

În primul deceniu al secolului al XVII-lea, mitropolitul Anastasie Crimca a ctitorit Dragomirna, iar marele vornic Nestor Ureche tatăl cronicarului, mănăstirea Secu.

Între elementele arhitectonice care se răspîndesc acum amintim în primul rînd gropnița și pridvorul, cel din urmă adăugîndu-se și la clădiri mai vechi. Uneori se vedește și o înriurire apuseană, prin adăugirea unei clopotnițe, de cele mai multe ori greoaie.

Dar elementul decorativ cel mai caracteristic al bisericilor moldovenești din această epocă este pictura exterioară. Prezintă o valoare deosebită sub acest raport bisericile mănăstirilor Voroneț, Moldovița, Sucevița, Humor și Arbore, picturile lor făcînd și azi admirația tuturor.

Un avînt deosebit au luat, în acest secol: sculptura, în piatră și lemn, broderia (la Sucevița și Dragomirna), miniaturistica, lucrul metalelor prețioase etc.

Deci, Biserica Moldovei a prosperat în secolul al XVI-lea sub toate raporturile, avînd în fruntea ei vlădici vrednici, care au fost ajutați în acțiunea lor de domni țării, ctitori de lăcașuri sfinte și sprijinitori ai artei și culturii religioase.

Mircea Păcurariu

Ceea ce este nou ni se înfățișează totdeauna sub două aspecte. Pe de o parte, ceea ce e nou pune capăt la ceea ce este vechi. Orice noutate desfundă o anumită stare de lucruri, substituindu-se unei situații care a încetat să mai fie. Pe de altă parte, noutatea, prin definiție, începe ceva. Ea ne introduce în ceva diferit de ceea ce era înainte.

Fiecare cuvînt din Evanghelie este o noutate. Ea ar trebui să fie nouă pentru noi ori de cîte ori o citim. Ea este o poartă deschisă asupra unei nesfîrșite game de înțelesuri ziditoare, de adevăruri mîntuitoare.

Sîntem în fața cuvîntului lui Dumnezeu, cu poezie, cu păcatele și grijile noastre. Așteptăm, oare, într-adevăr, ca totul să fie schimbat? Schimbat în noi și pentru noi? Poate, oare, cuvîntul Evangheliei să-mi transforme ziua și să-mi-o umple? Pot face aceste cuvinte o zi nouă din fiecare zi?

Da, pentru că ea aduce tămăduire, iertare, certitudine, lumină, cum spune Apostolul Pavel: „...cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (II Cor. 5, 17).

Vestea sau noutatea lui Iisus, este bună fiindcă a fost rostită de cel care a fost și este pentru noi imaginea, realitatea bunătății depline; de Acela în care s-a întrupat toată bunătatea. Această veste e bună pentru că substanța sau cuprinsul ei e promisiune de har, e bună pentru că face să izvorască în noi izvoarele bucuriei adevărate.

Cămașa lui Iisus, pe care soldații au tras-o la sorți, era fără cusătură și dintr-o singură bucată. Mormîntul în care a fost depus trupul lui Iisus era un mormînt nou în care nimeni încă nu fusese îngropat.

Aceste aspecte materiale din viața lui Iisus răsună o trăsătură esențială a lui Iisus: integritatea absolută. Nici un amestec, nici o împărțire în El, ci noutate, unitate deplină.

Sufletul nostru să se înviorozeze de noutatea primăverii. Dar prin simbolul primăverii naturii să primim primăvara sufletului. De aceea, suflete al meu deschide-te la suflarea singurei primăveri care nu trece, a primăverii ale cărei zile sînt fără amurg, în care soarele nu apune niciodată. Doamne, Iisus, Tu ești primăvara mea și întru Tine sînt toate primăverile. Ajută-mă să fiu cît mai curat, cît mai renăscut, ca primăvara naturii care ne bucură atît de mult.

Pr. Avram Petric

† Preotul Nicolae Fara

La înaintata vîrstă de 85 de ani, cînd cumpăna vieții se apleacă pînă la pămînt, a trecut la cele veșnice, în 21 aprilie 1969, un devotat slujitor al Sf. Altar, preotul Nicolae Fara.

Făcînd parte din generația de intelectuali români care au susținut crezul unității naționale, și-a pus toată pregătirea și energia în slujba poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Astfel funcționează 5 ani ca învățător în comuna natală (1908—1913), iar în anul 1913 rămînînd vacant postul al II-lea de paroh în comună se căsătorește cu fiica notarului pensionar Simion Iancu din Mohu și la data de 15 octombrie 1913 este hirotonit preot pe seama credincioșilor săi conșateni — unde a funcționat fără întrerupere pînă în anul 1952 cînd trece la pensie.

Stimat și prețuit ca un adevărat păstor sufletesc, a desfășurat o amplă activitate socială și pastorală. Astfel, a mărit edificiul fostei școli confessionale cu încă o sală de învățămînt, a făcut reparații mari bisericii din parohie, clopot, iconostas, strane, zugrăveală, repararea picturii, împrejmuiri etc.

Prohodirea s-a făcut în biserica pe care a slujit-o, în ziua Sf. Gheorghe, de un sobor de preoți din jur în frunte cu P. C. prot. al jud. Sibiu Nichifor Todor, din sobor făcînd parte și P. C. profesor Dr. C. Sîrbu și Gh. Șoima, precum și diaconul Constantin Voicu de la Sibiu. Au asistat membrii familiei îndoliate și o numeroasă asistență din comună și jur.

Au vorbit P. C. prof. Dr. C. Sîrbu despre moarte și viață, C. preot Ioan Fulea din parohia Luduș II despre viața preotească și P. C. prot. N. Todor despre rolul preotului în viața parohiei și activitatea defunctului.

Regreat de toți cei care l-au cunoscut, a fost condus pe ultimul său drum în dangăt de clopot și așezat spre veșnică odihnă în cimitirul parohiei, lîngă soția sa Maria.

Dumnezeu să-l odihnească! Participant

„PACE VOUA!”

Prima dintre soluțiile aduse în lume de Mântuitorul Iisus Hristos a fost aceea a păcii. Astfel cetele sfinților îngeri au cântat deasupra smeritului loc unde s-a născut Mântuitorul lumii: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace și între oameni bunăvoie” (Luca 2, 14). Se naște, astfel, după mărturisirea îngerilor și după împlinirea prorocilor, Fiul și Domnul păcii lăuntrice, al păcii cu noi înșine și cu semenii noștri.

Pentru întuirea fidelă a soliei păcii. Mântuitorul Hristos a propovăduit și a făcut cele ale păcii, în toată vremea petrecerii Sale printre oameni. Cu deosebire, El s-a arătat „făcător” de pace, împlinitor al păcii și bunînțelegeri între oameni. Faptele și minunatele Sale parabole ne grăiesc limpede despre aceasta. Chiar și în „cuvîntarea Sa cea de pe urmă către ucenici” (Ioan 14), Dascălul lor le zice: „Pace las vouă, pacea mea dau vouă”... (Ioan 14, 27). Iar după învierea Sa din morți, venind și stînd în mijlocul ucenicilor și binecuvîntîndu-i, le zice iarăși: „Pace vouă!” (Ioan 20, 21), pentru ca la opt zile după Înviere, arătîndu-se ucenicilor și lui Toma, să rostească din nou: „Pace vouă!” (Ioan 20, 26).

Indemnul spre propovăduirea și făptuirea păcii între oameni l-a lăsat urmașilor Săi — ne este lăsat și nouă, tuturor creștinilor — ca pe un testament cu caracter obligatoriu în conștiință. Căci așa rostește El: „În oricare cetate sau sat veți intra, cercetați cine este în el vrednic și acolo să rămîneți, pînă cînd veți ieși. Și intrînd în casă, urați-i, zicînd: Pace casei acesteia! Și de va fi casa aceea vrednică, va veni pacea voastră peste ea; iar de nu va fi vrednică, pacea voastră se va întoarce la voi” (Matei 10, 11—13). Deci El asociază făptuirea păcii nu numai unui principiu general uman, ci și realizării acestui principiu în viața oamenilor din cetăți, sate, case, familii, în viața tuturor oamenilor, ca și în viața fiecărui om în parte.

Sfinții Apostoli, precum și nenumărații urmași ai Mântuitorului, au împlinit îndatorirea testamentară lăsată de El, ostentînd la așezarea și temeinicirea păcii în lume, atît prin cuvînt cît și prin faptă. Ei au făcut să pătrundă în conștiința semenilor lor dragostea de om, de omul de orice neam și lege, chemîndu-i pe toți la Izvorul păcii creștine, la Hristos „pacea noastră” (Efeșeni 2, 14). „Pace vouă!” era salutul de bună întîlnire al creștinilor din primele veacuri. Și aceasta trebuie să fie și expresia dragostei noastre creștinești, a dragostei pentru fiecare om, și în vremea noastră; dar nu numai ca o expresie teoretică, ci

cu deosebire ca un indemn al Mântuitorului Hristos de a fi „făcători de pace”, lucrători ai păcii prin faptele noastre de fiecare zi.

Paralel cu „fericiți sînt făcătorii de pace”, trebuie să amintim aici și un alt text din Sf. Scriptură, text ce cuprinde tot cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos, și anume: „Să nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie” (Matei 10, 34). Iar în alt loc citim: „Foc am venit să arunc pe pământ și cum așa dori să fie acum aprins” (Luca 12, 49).

Pornind de la cuvintele acestea, cineva, de bună seamă în necunoașterea înțeleșului lor, ar putea aluneca în grea rătăcire. Astfel, ar putea spune că în loc să fim sfătuiți la pace și bună înțelegere, Mântuitorul Iisus Hristos ne așază la război. Oare nu zice El, că „n-am venit să aduc pace pe pământ, ci sabie”? Da, însă aici nu este vorba de o sabie prin care să se verse sînge, de o armă pe care să o purtăm în război împotriva semenilor noștri. Doar cînd Sf. Apostol Petru a scos sabia, ca să lovească în cei care veniseră să-l prindă pe Iisus, Mântuitorul i-a spus limpede: „Petre, întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri” (Matei 26, 52). Deci Mântuitorul Iisus Hristos ne vorbește de o altă sabie decît aceasta; El ne îndeamnă la o altă luptă decît aceea plină de dușmănie; ne cheamă la o luptă împotriva patimilor de tot felul, împotriva minciunii, împotriva lăcomiei, a nedreptății, a asupririi și exploatării omului de către om, împotriva leneșiei și trîndăviei, a urii și a răutății, împotriva păcatelor care strică dragostea și pacea dintre oameni și popoare, care seacă bunăvoirea și liniștea sufletească dintre om și om. Pentru înfrînarea unor asemenea porniri neomeneste scrie și Sf. Apostol Pavel că este cazul „să ne întărim, în Domnul și în puterea tăriei Lui, să ne îmbrăcăm în toată armura lui Dumnezeu ca să putem sta împotriva umiltirilor celui rău” (Efeșeni 6, 10—11). Și într-o asemenea luptă duhovnicească „să ne încingem mijlocul cu adevărul și să ne îmbrăcăm cu platoșa dreptății, avînd picioarele încălțate cu nepregetare întru vestirea Evangheliei păcii. Dar mai presus de toate, să luăm pavăza credinței, cu care vom putea învinge toate săgețile aprinse ale vicelanului. Să luăm și coiful mîntuirii, sabia Duhului, care este puterea lui Dumnezeu” (Cf. Efeșeni 6, 14—17). Iar lingă acestea să mai adăugăm „rugăciunea și cererea” (Efeșeni 6, 18).

Dacă Mântuitorul ne mai zice: „Foc am venit să arunc pe pământ!”, aceasta nu înseamnă un foc

care pîrjolește adăposturi omeneste, care preface în mormane de cenușă sate, orașe și chiar țări, care lasă în urmă prăpăd și fum, copii sărmani, văduve fără sprijin, bătrîni necăjiți. Este vorba de focul care răscolește lăuntricul nostru spre împotrivire la păcat, care ne încălzește la luptă împotriva a tot ce e rău în ființa noastră, care ne determină la înlăturarea oricăror pricini ce duc la tulburarea păcii dintre oameni și popoare; este focul care înnulțește la nesfîrșit dragostea de Dumnezeu și de oameni, care spulberă patimile și păcatele din noi și ne face proprii spre a primi în susletul nostru dubul păcii, puterea de a lucra constructiv pentru adîncirea acestui dub și între semenii noștri. Și acest foc trebuie întesit fără încetare, ca astfel să ne putem număra în ceata milioanei de oameni care luptă cu încredere pentru tot mai binele omenirii, pentru pace, progres și prosperitate.

Pentru noi, credincioșii, „sabia Duhului” este puterea care scoate răul din rădăcină; iar unde se întîmplă acest lucru acolo se adaugă și „puterea lui Dumnezeu” și astfel se înstăpînește pacea (Iacob 3, 17).

Dar în scopul realizării păcii în lume este cazul să pornim cu noi înșine. Să trăim în bună pace în casa și familia noastră, în satul nostru, în țara noastră scumpă, ca astfel dubul ziditor de pace să se întindă și mai departe. Este știut că pacea se reazimă și pe dreptate. De aceea ni se cade a fi drepti cu noi înșine și cu aproapele nostru. Căci numai astfel am putea pătrunde înțelesul cuvintelor: „Roadă dreptății se seamănă în pace cu toți cei ce lucrează pacea” (Iacob 3, 18).

Dar înstăpînirea păcii în lume este o îndatorire general umană. Tocmai pentru acest motiv, întru realizarea ei ostentesc toți oamenii de bine. Ostentesc în mod deosebit și conducătorii Patriei noastre. Și ei împlinesc acest lucru prin neîmputînată strădanii pe care le cheltuiesc în țară și peste hotarele țării. În vizite, întruniri, congrese etc., și poartă solia păcii cu hotărîre și adevărată demnitate. Nouă ni se cade să fim alături de toate aceste strădanii, ca astfel să ne dovedim nu numai fii buni ai Bisericii, dar și cetățeni vrednici ai scumpei noastre Patrii.

D. Călugăr

Nicolae Iorga văzut de colaboratori

Profesorul universitar dr. Dan Smîntînescu din București, care timp de 15 ani a fost cel mai apropiat colaborator al marelui istoric Nicolae Iorga, a vorbit recent la Sibiu despre „Nicolae Iorga, omul și creația sa”.

Ca unul care a trăit atîta timp în preajma marelui nostru șavant, conferențiarul a scos în lumină o seamă de trăsături ale personalității lui N. Iorga, dintre care reținem cîteva și pentru cititorii gazetei noastre.

De la început, conferențiarul a arătat cum Nicolae Iorga a iubit mult tînetul studios și l-a instruit, ca nimeni altul, să-și iubească și să-și slujească patria cu deosebită abnegație, cu un devotament fierbinte. Dar Nicolae Iorga, ca mare învățat, n-a aparținut și nu aparține numai poporului nostru, ci întregii omeniri, a cărui istorie o cunoștea mai bine decît oricine.

Titanul care a fost Nicolae Iorga — a accentuat conferențiarul — s-a vădit din plin încă din fragedă copilărie. La 5—6 ani vorbea franceza, germana, citea latina, citise literatura clasică franceză, încît îi uimea pe toți din jur.

Acest fiu al Botoșanilor, de unde a țîșnit și Mihail Eminescu și George Enescu, a devenit un uriaș geniu, de un optimism robust, de o combativitate plină de săgeți, dar în același timp de o timiditate izbitoare, care l-a făcut extrem de susceptibil. Ca licean, ca student, conferențiar, profesor, Nicolae Iorga a fost în permanență ținta unui complot, „complotul mediocrităților”, pe care le detesta cu multă tărie și ironie proprie.

La 17 ani termină liceul și-și ia bacalaureatul în mod strălucit, făcînd pe reprezentantul Ministerului Instrucțiunii, Nicolae Densușianu, să se demită din comisia examinatorie, candidatul fiind prea extraordinar, cunoștințele lui întrecînd orice limită. Apoi într-o singură sesiune a dat trei ani de facultate și după licență se duce la Lipska

și-n alte centre mari unde-și perfecționează studiile, iar la 23 de ani este numit profesor universitar la catedra de istorie universală din București.

Nicolae Iorga a fost un creier fenomenal, posedă o memorie uluitoare, cu o putere de muncă uriașă: dormea numai 2—3 ore pe noapte.

Setea lui de muncă și de creație a fost colosală, multilaterală, scoțînd nenumărate studii istorice, sute de documente din istoria patriei și cea universală, de istoriografie vastă, de istorie a culturii umanității universale; a avut timp și răbdare să scrie și teatru și poezie, eseuri literare și istorice, de istorie a tuturor popoarelor învecinate și mai îndepărtate. Istoria imperiului otoman, încît marele reformator al Turciei, Atatürk, i-a fost prieten și admirator. Opera lui tipărită însumează peste 2.500 volume, a ținut peste 20.000 conferințe în țară și străinătate, în capitale și universități străine, ca de exemplu la Sorbona, unde era deseori invitat. A fost singurul vorbitor liber la radio București, chiar decă era anunțat numai cu zece minute înainte.

Nicolae Iorga a fost un mare orator, depășea oratoria academică a lui Titu Maiorescu, pe tumultosul Delavrancea, pe învolburatul Octavian Goga. Oratoria lui era ca un mistuitor incendiu, era o scîndare magică horațiană, electrizantă, el simțînd totdeauna o uluitoare apropiere de popor, de națiunea noastră, care aici, la gurile Dunării, a oprit prin Mircea, Mihai și Ștefan cel Mare cîmpul pămîntului strămoșesc.

Nicolae Iorga a fost un munte, care, prăvălindu-se, a dat la o parte tot bolovănișul! Păcat, mare păcat că a avut cea mai năpraznică moarte, cel mai tragic sfîrșit datorită unor momente politice de isterie nebunescă, trecute cu litere negre în istorie.

N. G.

(Continuare în pag. 4-a)

Sf. Impărați Constantin și Elena

Luna mai e vremea florilor. În acest timp de primăvară, finațele, livezile, grădinile și parcurile sînt pline de flori, fiecare cu gingășia, forma, culoarea și parfumul ei.

Calendarul bisericesc se aseamănă bine cu frumoasa lună mai. Așa după cum florile au felul lor, grupîndu-se în mai multe specii, și calendarul ne prezintă în fiecare zi unul sau mai mulți sfinți, care la rîndul lor fac parte dintr-o ceată anume a sfinților. Din cînd în cînd sînt praznice mari și alte sărbători, trecute în calendar cu litere roșii. Acestea sînt flori deosebite. Forma unei asemenea flori ne arată viața sfîntului iar parfumul ei se împărțesește sufletelor noastre prin învățătura pe care această viață o lasă în urma sa.

În luna mai se prăznuiesc și Sf. Impărați Constantin și Elena. Sărbătoarea lor ne îmbie să le cunoaștem faptele.

Viața împăratului Constantin e bogată în facerea de bine. El a îngăduit libertatea religioasă a creștinilor din imperiul roman. În vremea sa au încetat persecuțiile religioase, prin care au fost munciți sfinții mucenici. Tot atunci a început să se predice credința creștină la suprafață. Nu în locuri ascunse ca în cele trei veacuri de la nașterea Domnului Iisus Hristos pînă la acest împărat. În vremea sa au fost clădite biserici, la care slujitorii sfinți săvîrșeau rugăciuni. Episcopi, preoți și diaconi erau liberi să discute și să lămurească adevărurile de credință creștină.

Dar, în această libertate s-a ivit o erezie, o învățătură greșită despre Mîntuitorul Iisus Hristos. Cel ce a tulburat lumea cu eresia lui a fost Arie.

Pentru a se restabili adevărul, Sf. Constantin a convocat primul Sinod ecumenic, care s-a strîns la anul 325, în localitatea Nicea din Asia Mică. La acest sinod au luat parte 318 sfinți părinți din toată lumea creștină. Ei au compus primele șapte articole din Simbolul credinței, în care sînt mărturisite pe scurt adevărurile de credință, cu privire la învățătura despre persoana Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Aceasta este cea mai mare faptă a împăratului Constantin.

